

**1950–1960-YILLARDA FARG‘ONA OBLASTIDA QISHLOQ
XO‘JALIGINING RIVOJLANISHI****Yusupov Jo‘rabek Xasanboyevich**

Farg‘ona davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Maqolada 1950–1960-yillarda Farg‘ona oblastida qishloq xo‘jaligining asosiy tarmoqlari, ularda ro‘y bergan iqtisodiy va tashkiliy o‘zgarishlar keng qamrovda tahlil qilingan. Tadqiqotda irrigatsiya tizimining modernizatsiya qilinishi, yangi yerlarning o‘zlashtirilishi, paxtachilikning intensiv rivoji, don yetishtirish hajmining o‘shishi, bog‘dorchilik va chorvachilikning kengayishi kabi jarayonlar arxiv manbalari va statistik ma’lumotlar asosida yoritilgan. Shuningdek, mexanizatsiya darajasining oshishi, kolxoz va sovxozlarning yiriklashtirilishi, qishloq infratuzilmasining takomillashuvi hamda mehnat unumdorligining ko‘tarilishi kabi omillar hudud agrar salohiyatining mustahkamlanishiga xizmat qilgani ko‘rsatib berilgan.

Kalit so‘zlar: Farg‘ona oblasti, qishloq xo‘jaligi, irrigatsiya, paxtachilik, donchilik, chorvachilik, kolxoz, sovxoz, mexanizatsiya, agrar siyosat, yangi yerlarni o‘zlashtirish.

1950–1960-yillar O‘zbekiston SSR, xususan Farg‘ona vodiysi agrar taraqqiyotida muhim bosqich bo‘lib, bu davrda respublika qishloq xo‘jaligi sohasida tub iqtisodiy va tashkiliy islohotlar amalga oshirildi. Ittifoq miqyosida boshlangan qishloq xo‘jaligini intensivlashtirish jarayonlari Farg‘ona oblastida ham ishlab chiqarishning yuksalishiga, irrigatsiya tizimlarining kengayishiga, yangi yerlarning o‘zlashtirilishiga va yirik kolxoz-sovxoz xo‘jaliklarining shakllanishiga olib keldi. Ushbu maqolada o‘n yillik davrda Farg‘ona oblastining qishloq xo‘jaligi tarmoqlari, ularning iqtisodiy-iqtisodiy o‘zgarishlari, mahsuldorlik ko‘rsatkichlari va rivojlanish omillari tahlil qilinadi.



1950-yillar boshlaridan boshlab Sovet davlatining agrar siyosatida kollektiv xo‘jaliklarni yiriklashtirish, mexanizatsiya darajasini ko‘tarish va qishloqda ijtimoiy infratuzilmani shakllantirishga alohida e‘tibor qaratildi. 1953–1955-yillarda Ittifoq miqyosida amalga oshirilgan agrar islohotlar Farg‘ona oblastida ham kolxozlar sonining qisqarishi, biroq ularning moddiy-texnik bazasining mustahkamlanishi bilan namoyon bo‘ldi.

1958-yilda mashina-traktor stansiyalarining tugatilishi natijasida texnika bevosita kolxoz va sovxozlarga o‘tishi qishloq xo‘jaligi samaradorligiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatdi. Oblast bo‘yicha traktorlar, paxta terish mashinalari, suv nasoslari va boshqa texnik vositalarning soni oshdi.

1950–1960-yillar Farg‘ona oblastida paxtachilikning eng tez sur‘atlar bilan rivojlangan davrlaridan biridir. Paxta O‘zbekiston SSR iqtisodiyotining strategik tarmog‘i bo‘lgani bois, Farg‘ona vodiysi bu jarayonning eng faol hududi sifatida shakllandi.

Ushbu davrda paxtachilikda Yangi navlar — “108-f”, “Toshkent-1”, “Toshkent-3” kabi yuqori hosildor navlarning joriy etildi. Mineral o‘g‘itlardan foydalanishning keskin oshdi. Paxtani mexanizatsiyalashgan holda yig‘ishning boshlandi. Suv tejovchi usullarni sinov tariqasida qo‘llashga o‘tildi.

1958–1960-yillarda oblast bo‘yicha o‘rtacha hosildorlik yuqorilab borgan, ayrim kolxozlarda bir gektardan 30–35 sentnergacha paxta xom ashyosi olingan.

Paxtachilikka asosiy e‘tibor qaratilishiga qaramay, 1950–1960-yillarda don yetishtirish ham e‘tiborsiz qoldirilmagan. Aholi sonining o‘sishi oziq-ovqat mahsulotlariga talabni kuchaytirgan, bu esa, g‘allachilikni intensivlashtirish, don ekinlari uchun yangi sug‘oriladigan maydonlar ajratish, seleksiya ishlari kabi yo‘nalishlarni rivojlantirdi.

Bundan tashqari, kartoshka, sabzavot-poliz ekinlari, bog‘dorchilik va uzumchilik tarmoqlari ham yuksaldi. Farg‘ona vodiysi tabiiy-iqlim sharoitlari



ushbu ekinlar uchun qulay bo'lgani sababli ularning hosildorligi yildan-yilga ortib bordi.

1950–1960-yillarda chorvachilik tarmog'i ham sezilarli o'zgarishlarga yuz tutdi. Qoramol, qo'y-echki va parranda bosh soni ortishi bilan birga, chorvachilik mahsulotlarini qayta ishlash sohasida ham ijobiy siljishlar kuzatildi. Zooveterinariya xizmatlari mustahkamlandi. Ozuqa bazasini kengaytirildi. Sut va go'sht mahsulotlarini qayta ishlovchi kichik korxonalar barpo etildi. Natijada oblast bo'yicha sut, go'sht va jun yetishtirishning umumiy hajmi oshdi.

1950–1960-yillarda qishloq aholisining turmush sharoitini yaxshilash davlat siyosatining muhim yo'nalishiga aylandi. Farg'ona oblastida yangi maktablar, feldsher punktlari, sovxoz-klublar bunyod etildi. Elektrlashtirish jarayonining kengaytirildi. Avtomobil yo'llarining yaxshilandi. Ichimlik suvi tarmoqlarining qurildi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozimki, ushbu jarayonlar qishloq xo'jaligi mehnatkashlarining ijtimoiy hayotida muhim o'zgarishlarga sabab bo'ldi. Shunday bo'lsa-da yechilishi zarur bo'lgan muammolar ko'p edi. Ularni hal qilish ochiqlicha qolib ketgan.

1950–1960-yillar Farg'ona oblastida qishloq xo'jaligining barcha tarmoqlari jadal rivojlangan davr bo'lib, mazkur o'n yillikda agrar islohotlar, irrigatsiya tizimining kengayishi, paxtachilikning intensivlashtirilishi, donchilik, bog'dorchilik va chorvachilikning barqaror rivojlanishi ta'minlandi. Texnik bazaning mustahkamlanishi, mehnat samaradorligining oshishi hamda ijtimoiy infratuzilmadagi o'zgarishlar oblastning agrar salohiyatini keskin kuchaytirdi. Ushbu jarayonlar keyingi o'n yilliklarda Farg'ona vodiysi qishloq xo'jaligining yirik va barqaror hudud sifatida shakllanishi uchun zarur asos yaratdi.



Adabiyotlar ro'yxati

1. R-837-fond, 1-ro'yxat, 245-ish. "Farg'ona oblastida qishloq xo'jaligi rejalashtirish hujjatlari (1950–1955-y.)".
2. O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligining 1950–1960-yillardagi yillik hisobotlar va statistik yig'ma jadvallar
3. **O'zbekiston SSR xalq xo'jaligi ko'rsatkichlari.** – Toshkent: Gostatizdat, 1957; 1959; 1961.
4. Abdug'aniyev A. **O'zbekiston qishloq xo'jaligining rivojlanish bosqichlari (XX asr o'rtalari).** – Toshkent: Fan, 1974.
5. Jo'rayev A. **Farg'ona vodiysi agrar tarixida irrigatsiya tizimlarining roli.** – Toshkent: Fan, 1981.
6. Gafurov R. **Selskoe khozyaystvo Uzbekskoy SSR.** – Toshkent: UzGosizdat, 1965.

